

Demokratikus gyűlések az iskolákban (2016)

2022.03.03.

Bevezető

A magyar oktatási rendszerben megmozdult valami. Sokan közülünk, akik már régóta látták a problémákat, nagy örömmel vették ezt a kezdeményezést, amit a miskolci Herman Ottó Gimnázium nyílt levele indított el. A futótűzszerűen terjedő aláírásgyűjtéshez eddig több mint 300 intézmény és több mint 22 000 aláíró csatlakozott. Ez engedményekre készítheti a kormányzatot, de valószínűleg csak kozmetikai engedményekről lesz szó, és nem a döntő irányok megváltoztatásáról. Ezért hosszú küzdelemre kell készülnünk, nem csupán az utcákon, hanem az iskolákon belül is.

Ennek a változásnak lehetne az egyik színtere a *demokratikus iskolagyűlés*. A gyűlés összehívása elősegítheti, hogy az iskolák, addig is, amíg a mozgalom eredményeket ér el, úgy cselekedjenek, mintha az iskola máris jóval önállóbb lenne a központilag engedélyezetttnél, vegyék fontolóra, mitől lehetne rögtön jobb az iskolai élet. Ilyen iskolagyűlést tartott egyszer Jerry Mintz Magyarországon a budapesti Rogers iskolában. Így emlékszem erre vissza:

Demokratikus gyűlések

Egy másik próbálkozás éppen az általunk meglátogatott Rogers iskolában történt, ahol az iskolai demokrácia tekintetében szintén nem jutottak tovább a vágnál. Azt, hogy ezen egyáltalán gondolkodtak, mutatja a tény, hogy ez volt az egyetlen hely Jerry Mintz látogatása alatt, ahol a gyerekek és a tanárok körben ülve várták Jerryt, lehetőséget adva

neki, hogy bemutassa, hogyan is működik egy igazi iskolagyűlés. Jerry megkérdezte a körben ülőket, tanárokat és gyerekeket, hogy mit csinálnának másképp, milyen javaslataik vannak. Egyszeriben izgalmas vita kezdődött olyan kérdésekről, amelyeket nem a tanárok vetettek fel: házi feladatok, szünetek. Mindenki komoly volt és koncentrált. Érvek és ellenérvek. Lassan az eredmények is kezdtek körvonalazódni, amikor felmerült a kérdés: ezt most tényleg be is vezetjük-e vagy nem.

Milyen hibákat lehet elkövetni?

A legnagyobb, legnehezebb döntés a tanári kar részéről egy ilyen gyűlés összehívása. Ha ez megtörtént, akkor nagyon fontos, hogy a gyűlések eredményesek legyenek. Ehhez szeretnék segítséget adni azzal, hogy elmondom, hogy milyen hibákat lehet egy ilyen gyűlésen elkövetni. (A hibákat egy tapasztalt tanár írásából veszem át, akinek korábbi iskolája, a Summerhill-i demokratikus iskola heti gyűléseket tart.)

1. Nincs olyan gyűlésvezető elnök, aki pártatlanul viszonyul minden felszólalóhoz.
2. Az emberek nem jelzik kézfeltartással beszédszándékukat.
3. Nem napirend szerint haladnak.
4. Amíg valaki beszél, a többiek kisebb csoportokban beszélgetnek.
5. Szavazás nélkül hoznak döntéseket.
6. A résztvevők késnek, és engedély nélkül távoznak.
7. Nincs elfogadott módja a bizottságok létrehozásának.

Mindezek tisztázása a gyűlés hatékonysága miatt fontos. Rossz örökségünk, hogy sajnos nagyon gyakran rossz gyűléseket tartunk, Ezen fontos lenne változtatni. (Sokat lehet ezzel kapcsolatban tanulni minden modern alulról építkező mozgalomtól, mint a Haha vagy a Független Diáksparlament).

Menjünk végig a hét ponton:

Talán a legfontosabb:

1. Nincs olyan gyűlésvezető elnök, aki pártatlanul viszonyul minden felszólalóhoz.“

Döntő kérdés, hogy a demokratikus gyűlést pártatlan elnök vezesse. Ennek legfontosabb feltétele, hogy az elnök ne nyilváníthasson véleményt a tárgyalt kérdésekben. Ezért jó előre ki kell választani az elnököt és érdemes neki elmagyarázni, hogy mi lesz a szerepe! Nem könnyű feladat.

A summerhill-i iskolában például így folynak ezek a gyűlések:

A gyűlések mindig úgy kezdődnek, hogy a gyűlésvezető azt mondja: “A gyűlés elkezdődik!” (Meeting come in order.)

Amikor valóban rend lesz, az elnök megkérdezi, hogy kinek van javaslata a napirendre. Természetesen, erre előre is lehetőség van, a hét folyamán a gyűlésvezetőnél, vagy a titkárnál. Nincsenek korlátai annak, hogy mit lehet a napirendre felvenni [...]

A gyűlés azzal folytatódik, hogy az elnök elkezdi a titkár által felírt lista pontonkénti megtárgyalását. Azzal kezdi, hogy minden esetben felhívja az egyént vagy csoportot, hogy adják elő, mit is akarnak megbeszélni. Ezután, ha a dolog megköveteli, megnyitja a megbeszélést. Néhány eset csupán egyszerű információátadás, például valaki bejelent valamilyen eseményt, ami a többiek számára érdekes lehet stb. stb., más kérdések azonban vitára kerülnek.

A gyűlésvezető abban a sorrendben hívja fel a beszélőket, ahogy azok felteszik a kezüket. Egy jó gyűlésvezető mestersége az, hogy hagyja a beszélgetést kifejlődni, a nélkül, hogy azt néhány ember dominálná. Ha adott esetben valaki megtámad valaki mást, akkor a vádlottnak joga van rögtön a vád után szót kapni. A megbeszélés, aminek hosszát a gyűlésvezető határozza meg, azzal a bejelentéssel végződik, hogy a gyűlésvezető lezárja a vitát.

A következő szakaszban gyűlésvezető javaslatokat kér a probléma megoldására. Gyakran maguk a javaslatok is beszélgetést, vitát provokálnak. Ezek után a gyűlésvezető újra összegzi a javaslatokat, megindokolva, hogy melyek zárják ki egymást, illetve melyeket lehet összekapcsolni. Ez gyakran nem egyszerű, mert a szabályok változhatnak. [...] Az elnöknek meg kell győződnie arról, hogy a felvetett javaslatok mindenki számára világosak-e. Ha igen, akkor következik a szavazás. Erre kézfelemeléssel kerül sor, az elnök számolja a szavazatokat. Minden napirendi pont végét: „az ügy lezárult“ bejelentés jelzi, ami után már nincs lehetőség arról a napirendi pontról beszélni. Ha valaki mégis ezt szeretné, akkor a következő heti gyűléshez fordulhat. (További részleteket a gyűlésvezető szerepéről itt lehet olvasni)

2. Az emberek nem jelzik kézfeltartással beszédszándékukat.

Belebeszélni más ember mondanivalójába udvariatlanság. Mindenki szót kaphat, ha ezt az elnöknek jelzi. A megszólalások sorrendje eltérhet a jelentkezésektől mert a gyűlésvezető előnyben részesítheti azokat, akik még nem szólaltak meg a napirendi pont vitájában.

3. Nem napirend szerint haladnak.

A legnagyobb problémája gyűléseinknek, hogy ide-oda kapkodunk. Kinek mi fontos, azt veti fel és mindenki irányítani szeretné a saját témájával a gyűlést. Ezen úgy lehet változtatni, hogy a napirendet először közösen állítjuk össze, és azt szavazással megerősítjük.

4. Amíg valaki beszél, a többiek kisebb csoportokban beszélgetnek.

Ez is udvariatlanság az összegyűltekkal szemben. A beszélgetők közelében ülők nem tudnak figyelni, az egész gyűlés nyugtalanává válik, ha egyesek nem bírnak magukkal, és közbebeszélnek. Ha ez többször előfordul, a gyűlésvezetőnek figyelmeztetni kell a beszélőket, ha valaki továbbra sem tartja a rendet, azt a gyűlésvezető el is tanácsolhatja a gyűléstől

5. Szavazás nélkül hoznak döntéseket.

Természetesen szavazással dönteni csak azokról a kérdésekről lehet, melyek a gyűlés hatáskörébe tartoznak. De minden más, intézményt érintő javaslatról is érdemes szavazni, és azt az érintet(ek)nek elküldeni! Ugyanakkor, mint fent idéztem, a szavazás nem egyenlő a demokráciával. Csak akkor érdemes és kell szavazni, ha a megbeszélések eljutottak odáig, hogy világosak a döntési alternatívák, és mindenki érti, hogy miről folyik a szavazás. Természetesen a végszavazások előtt lehet tartani felmérő szavazásokat, melyek mutatják, hogy kb. hogyan állnak az erőviszonyok. Fontos, hogy az iskolagyűlés ne arról szóljon, hogy ki kit győz le, hanem arról, hogyan tudjuk magunknak az iskolában az életet úgy megszervezni, hogy az hasznos és kellemes is legyen.

6. A résztvevők késnek és engedély nélkül távoznak.

A gyűlést az elnök időben kezdi, hiszen ezzel kimutatja tiszteletét azok iránt, akik pontosan megjelentek. A késők esetleg csak két napirendi pont között jöhetnek be, és csak napirendi pontok között távozhatnak.

7. Nincs elfogadott módja a bizottságok létrehozásának.

Nem mindent tud több száz ember megbeszélni. Ezért nehezebb kérdéseket érdemes választott bizottságokra bízni, akik munkájuk eredményéről a következő iskolagyűlésnek beszámolnak, és ezzel tehermentesítik a gyűlést a feleslegesen sok tanácskozástól.

Ha például megalakítottuk a „petíciófogalmazó bizottságot”, akkor az végezze munkáját ahhoz hasonlóan, mint amit a „Gyűlések, amivel céljaink felé indulhatunk” oldalon leírtakban olvashatunk.

A gyűlés után

Még egy utolsó tanács! Az iskolagyűlés minden döntését rögzítsük papíron is, és juttassuk el azoknak, akik nem tudtak vagy nem akartak a gyűlésre eljönni. Ehhez az kell, hogy a

gyűlésnek legyen írnoka, akit a közösség a gyűlés elején megválaszt! A külvilágot érintő döntéseket is nyilvánosságra kell hozni. Végül, de nem utolsósorban a gyűlés végén beszéljük meg, hogy mikor találkozunk újra.

Ha a gyűlésekből rendszer lesz, akkor természetesen ki kell dolgozni azt, hogy milyen szabályok alapján tartjuk a gyűléseinket, hogy azok továbbra is termékenyek legyenek!

Befejezésül még arról szeretnék néhány gondolatot mondani, hogy miért érdemes ezeket a demokratikus gyűléseket az iskolákban megtartani. Legfőképpen azért, mert meggyőződésünk, hogy a demokráciát nem csupán könyvekből, hanem a gyakorlatból is tanulni kell. Az egyik legnagyobb problémája majd minden iskolarendszernek, hogy erre nem nagyon ad lehetőséget. A felnőttek sokszor azt gondolják, hogy a diákok nem képesek saját életüket felelősen irányítani. Ezt csak a gyakorlatban tudjuk megcáfolni!

További irodalom:

- A Dartington Hall-i demokratikus iskola W. B. Curry irányítása alatt I.
- Fóti Péter: Iskolagyűlések a demokratikus iskolákban
- Jason Preater: Demokratikus gyűlések mindenütt?
- Fóti Péter: A hallgatás spirálja
- Jerry Mintz Szabadság és Demokrácia az oktatásban. Eötvös kiadó 2015. (A könyv ingyenesen letölthető)
- Dane Goodsmán: A summerhilli iskolagyűlés lefolyása
- Fóti Péter: A gyűlésvezető szerepe